

48101216 : สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

คำสำคัญ : ม้า / หลักฐานทางโบราณคดี/ การปรากฏม้าเริ่มแรก/ แหล่งที่มา / แนวคิดและความหมาย

ศุภวรรณ ตันมณี : การศึกษาเรื่องม้าในดินแดนประเทศไทยจากหลักฐานทางโบราณคดี.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.สายันต์ ไพรัชญจักร์ และ อ.ดร.ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์. 173 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับม้า และศึกษาช่วงระยะเวลาเริ่มแรกที่มีการนำม้าเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย แหล่งที่มาของม้า และแนวคิดในการสร้างภาพม้า โดยศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี ประเภทภาพสลัก ภาพปูนปั้น ภาพดินเผา เครื่องปั้นดินเผา งานประติมากรรม ศิลปกรรม จิตรกรรมฝาผนัง ศิลจารึก สมุดไทย และเอกสารโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 ถึงพุทธศตวรรษที่ 24 ในเขตประเทศไทย

ผลการรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดี พบหลักฐานที่เกี่ยวกับม้าในสมัยเริ่มแรกประวัติศาสตร์ ราวพุทธศตวรรษที่ 6-11 เป็นลวดลายบน สีนํ้านำเข้า ที่มีแหล่งผลิตจากอินเดีย และตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 พบหลักฐานที่ประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ภาพดินเผา และภาพปูนปั้น ม้าหน้าตรงที่ฐานเจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม เป็นหลักฐานเก่าที่สุดในงานศิลปกรรมภาพม้าโดยฝีมือช่างท้องถิ่น และเป็นหลักฐานที่บ่งชี้ถึงการมีม้า เข้ามาเป็นสัตว์เลี้ยงในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในราวพุทธศตวรรษที่ 12 หรือ 1,400 ปีมาแล้ว หลักฐานเอกสารในประเทศไทยที่กล่าวถึงม้าเป็นครั้งแรก คือศิลาจารึกปราสาทหินพนมรุ้ง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 การหาแหล่งที่มาของม้า โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของรูปแบบศิลปกรรมกับลักษณะสายพันธุ์ม้า พบว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-15 มีที่มาจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ ม้า สายพันธุ์อาหรับจากเปอร์เซีย และม้าสายพันธุ์มองโกล จากจีน ในระยะแรกงานศิลปกรรมรูปม้าได้รับอิทธิพล ศิลปะอมราวดีจากอินเดีย ต่อมาพัฒนาเป็นรูปแบบศิลปะท้องถิ่นของตนเอง แนวคิดในการสร้าง เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ ชาดก เนือง ในพุทธศาสนาเป็นหลัก และเป็นสัญลักษณ์ของสัตว์มงคล ใช้แทนอำนาจ ความปราดเปรียวและความงามสง่าในลวดลายบนตราประทับและภาชนะดินเผา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-18 ม้าปรากฏในภาพเล่าเรื่อง เป็นพาหนะของเทพในเทวสถาน และเป็นสัตว์เลี้ยงสำหรับอุทิศถวาย ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-21 สันนิษฐานจากรูปแบบว่าเป็นสายพันธุ์ม้าจากจีน แสดงความหมายเป็นสัตว์มงคล ม้า แก้วสำหรับพระมหากษัตริย์ ม้าศึก ม้าในชาดก ม้าเลี้ยงในวิถีชีวิตและมีการแพร่พันธุ์ในท้องถิ่น ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24 ปรากฏหลักฐานเอกสารและงานศิลปกรรมที่แสดงถึงสายพันธุ์ม้าอาหรับและมองโกล ใช้ในการศึกษาพระราชพิธี การเดินทาง และเล่าเรื่องในพุทธศาสนา การประดับเครื่องประกอบม้าของทุกสมัยบ่งชี้สถานภาพของผู้ใช้และเหตุการณ์ในภาพเล่าเรื่อง

ผลการศึกษาแบบของม้าพบลักษณะเด่นในแต่ละสมัยแตกต่างกัน สามารถจำแนกรูปแบบได้เป็น 5 กลุ่ม ซึ่งนำมาใช้กำหนดอายุสมัยของหลักฐานทางโบราณคดี ได้ คือ กลุ่มม้าทวารวดี กลุ่มม้าลุ่มโขทัยและอยุธยาตอนต้น กลุ่มม้าสังคโลก กลุ่มม้าดินเผา และกลุ่มม้าอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ภาควิชาโบราณคดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

48101216 : MAJOR : HISTORICAL ARCHAEOLOGY

KEY WORD : HORSES / ARCHAEOLOGY EVIDENCE / INITIAL PRESENCE IN THAILAND /
SOURCE OF ORIGIN / CONCEPT AND SIGNIFICANCE

SUPAWAN TANMANEE : A STUDY OF HORSES IN THAILAND FROM

ARCHAEOLOGICAL EVIDENCE. THESIS ADVISORS : ASSOC.PROF.SAYAN PRAICHARNJIT,
AND PRASIT AUETRAKULVIT, Ph.D., 173 pp.

The purpose of this thesis is to compile and categorize a variety of archaeological evidence about horses in Thailand, pertaining to the initial presence, the source of origin and their significance. The analysis was based on earthenware and stucco reliefs, bas reliefs, ceramics, sculpture, artwork, mural painting, stone inscriptions, traditional Thai manuscripts and ancient archives dating to between the 7th to 19th century within the geographical boundaries of the country.

The earliest evidence of horse in Thailand dates from the protohistoric period (1st–6th century) were objects imported from overseas, as locally crafted were found in the 7th century.

The earthenware and stucco reliefs at Julaprathon Jedi in Nakorn Pathom Province were the oldest artwork by local craftsmen showing the earliest domestication of horses in Thai society was practiced in the 7th century or about 1,400 years ago. The earliest document mentions horses was the Panom-roong stone inscription in the 11th century. From phenotypical comparisons suggested that during the 7th-10th century there are 2 main sources of origin, Arabian breeds from Persia and Mongolian breeds from China. The horse played a significant role in Buddha history and Jataka and was later considered a holy animal, a symbolic power, strength and grace evident in clay seals and earthenware. In the 11th-13th century horses were presented as a God's vehicle, Hindu God's stories and for esteemed gift. In 14th- 16th century horses were mainly from China, as the king's treasures, Buddhist stories and horse in war. In 17th-19th century were from Persia and China for royal and official activities and Buddhist stories as evident in documentation. The decorum on the horse portrays the status of the rider and also the story to which it representing.

Based on distinct characteristics of horse, it is found that there are five groups of artifact, categorized into Dvaravati horse, Sukhothai - early Ayudhya horse, Sangkhalok horse, earthenware horse figures and late Ayudhya - early Ratanakhosin horse.

Department of Archaeology Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1. 2.